

Grijze cellen, rood akkoord

Vandaag in *de Volkskrant*. Een interview met dirigent Reinbert de Leeuw, waarin deze een persoonlijke ontmoeting met componist Olivier Messiaen memoreert. Op De Leeuws vraag naar Messiaens frequente gebruik van het akkoord E-groot antwoordt Messiaen: “Gewoon, de klank van E-majeur is rood, net zo rood als dit tapijt.” Duidelijk iemand met een overactieve rechterhersenhelft, waar klanken en kleuren zich vermengen. Een echte *toonkunstenaar*. Het blijkt echter een bekend fenomeen dat onderwerp is van wetenschappelijk onderzoek: synesthesie. Behalve een stijlfiguur waarbij een combinatie van indrukken van verschillende zintuigen in één uitdrukking wordt gebruikt – schreeuwende kleuren, warme gedachten of bittere woorden – blijkt het ook een ‘hersenafwijking’ te zijn. Synesthesie is het verschijnsel dat wanneer een zintuig wordt geprikkeld, zoals bij het luisteren naar muziek, je ook een gewaarwording van een of meer andere zintuigen ervaart. Net zoals Messiaen rode akkoorden hoort.

Letters in kleuren, cijfers in klanken. Er zijn vele vormen van synesthesie. De schattingen van de mensen die er last van hebben, lopen uiteen van 1 op 100 duizend tot 1 op 500. Als die laatste schatting juist is, is er een gereede kans dat zich onder onze collega’s synestheten bevinden die wel eens rode cijfers zien.

Er zijn ook mensen die verder gaan, waar beide hersenhelften zich verdringen om de aandacht van de eigenaar en waar de typisch linkse indeling van de weekdays van rechts een zweem van kleur krijgt opgedrongen. Weekdagkleursynestheten, ze bestaan echt. En dan heb ik het niet over Marco Borsato die op het verkiezingscongres van de PvdA uit de speakers schalt: “Vandaag is rood...” Nee, er zijn serieus mensen die blauwe maandagen zien.

Neem hem nou, voor de lezer links. Voor hem heeft elke dag in de week een kleur. De maandag ziet er blauwgroen uit, de dinsdag grijs. Woensdag is rood, donderdag staat voor wit, vrijdag voor groenblauw, zaterdag kleurt geel en zondag sluit (of begint) met zwart. En hij beweert dat de kleurtinten in het geheel niets te maken hebben met zijn dagelijkse stemmingen. “Dat zondag zwart is, heeft voor mij geen associaties met donkere, strakke pakken, rustdag, streng- of somberheid. Ik ervaar het weekend doorgaans als een feestelijk gebeuren. Nee, niet alleen door de afwezigheid van werk, voor zover dat al het geval is. En dat zaterdag vrolijk geel kleurt, heeft daar ook weer niets mee te maken. Misschien dat de combinatie geel-zwart me iets doet, maar ook dat zou ik niet kunnen verklaren. Het is eerder het gevoel dat iedereen waarschijnlijk wel heeft: ‘gras’ associeer je onmiddellijk met ‘groen’, lucht met ‘blauw’ en bloed met ‘rood’ (tenzij je misschien van adellijke afkomst bent). Kun je je dan voorstellen dat mijn zaterdagse gang naar Albert Heijn een geel-blauwe activiteit is? En dat ik me in het geheel niet erger aan de groen-gele gedachte aan een koel pilsje op een zwoele zomeravond in de tuin?”

Maar dan die ander, voor de lezer rechts. Hij denkt het ook te hebben, maar zoals dat voor alle weekdagkleursynestheten geldt: hij heeft zo zijn eigen kleuren. De maandag is lichtblauw, de dinsdag grijs en de donderdag wit. Drie koele dagen. Maar dan: de woensdag groen en de vrijdag geel. De

zaterdag is kleurloos zwart en de zondag rood. “Ja, de kleuren zijn anders. Ik weet ook niet hoe ik eraan kom. Nou is het niet zo dat ik op zondag een rode waas voor ogen heb of op zaterdag zwartkijk. Echte synestheten hebben dat wel bij het horen van een klank of het proeven van een bepaalde smaak. Het is meer dat het de kleuren zijn die je voor je ziet als je zo de week doorneemt. Misschien is het wel gewoon een hardnekkige associatie die er in de loop der jaren in geslepen is.”

Even terug naar de echte synestheten. Mensen met veel en ongewone verbindingen in hun hersenen. Is het een idee om nieuwe adviseurs erop te selecteren? We roepen immers al tijden dat het (nieuwe) leren via zo veel mogelijk zintuigen moet verlopen. We kennen de hoorcolleges, snuffelstages, kijkdagen en het onderwijs door onderdompeling, maar met combinaties van zintuigen wordt nog slechts mondjesmaat gewerkt. Glenn Mills doet een voorzichtige poging onder het motto ‘Wie niet horen wil, moet voelen!’, maar dit leidt slechts tot bittere woorden en veel blauwe plekken. En het LOI verhoogt het aantal proefabonnementen en zichtzendingen tot recordhoogte, maar dit leidt er slechts toe dat meer mensen de ene blauwe maandag dit, de andere dat studeren. Nee, er moet echt een frisse wind door het onderwijs, zodat ruiken, zien, proeven, horen en voelen weer een beetje in balans komen en elke schooldag weer een kleurrijke dag is.

Kan 22 november daarin nog iets betekenen? Waarschijnlijk niet. Want of we nou meegaan in de groene stroom of het op een rood akkoord gooien, het enige waar het onderwijs echt op zit te wachten is een klinkende munt, want ook daar geldt: *pecunia non olet*.

Wie meer wil weten over synesthesie, kan de documentaire ‘De smaak van moeders stem’ bekijken (of proeven!) op <http://noorderlicht.vpro.nl> (zoek op ‘synesthesie’).